

Právnická fakulta MU 2015
MPV I – 1. a 2. předn.

© Vladimír Týč, 2015
Jen pro osobní studijní potřebu

Specifika mezinárodního práva

Stát jako subjekt a objekt
mezinárodního práva

Státy a mezinárodní společenství

- Státy jsou suverénní entity
- Státy = rovné entity, směřují k uplatňování absolutní suverenity - ale nutná koexistence
- **Mezinárodní společenství** = systém, v němž **koexistují a spolupracují** jednotlivé státy
- Suverenita nemůže být „absolutní“ = stát není podřízen jinému státu, ale musí respektovat totéž u jiných, tedy zaručovat totéž jiným státům
- Je třeba respektovat minimální **pravidla fungování systému států** = mezinárodního společenství
- + rozvoj tohoto systému

Koordinační charakter MP

- proto převažuje povaha koordinační (rovnost elementů na rozdíl od práva vnitrostátního)
- Jednotlivý stát a jeho společnost: systém kompaktní a **hierarchizovaný** (stát-jednotlivci)
- Mezinárodní společenství nemůže být hierarchizováno (suverenita)

PROČ MP SKUTEČNĚ EXISTUJE - 1

- Mezinárodní společenství je **SYSTEM**. **Potřeba regulace vnitřního uspořádání systému.**
- *Je vázanost mezinárodním právem totéž co faktická efektivní vynutitelnost?*
- Některé normy nejsou vynutitelné ani ve vnitrostátním právu a přesto jsou závazné!

PROČ MP SKUTEČNĚ EXISTUJE - 2

- 1. Státy jsou si jakožto suveréni **vědomy, že MP potřebují**, aby fungoval systém = mezinárodní společenství.
- 2. Státy ve svých ústavách recipují MP - **vyjadřují svou vázanost**.
- 3. Proč státy **uzavírají MS**, proč mezi sebou vedou **diplomatická jednání**?
- 4. Proč existují **mezinárodní organizace** založené na MP a fungující podle MP?
- 5. Proč **národní soudy států aplikují mezinárodní právo**, zejména smlouvy?

DŮLEŽITOST HISTORICKÉHO VÝVOJE

- Nejprve regulace mocenských aspektů (dělba vlivu)- Řecko, Řím, až po 17. století - vedení války
- obchod, konzulové
- Vestfálský mír: rovnováha mezi evropskými mocnostmi (1648)
- **Vznik moderního státu - suverenita**
- Organizace Evropy v diplomatickém smyslu (civilizovanou formou): Vídeňský kongres (1815) - Rusko, Rakousko, Prusko, později i Francie a Anglie
- 2. pol. 19. st.: do popředí i jiné oblasti než politika (ekonomika - duševní vlastnictví)
- Po 1.sv.v.: udržení míru - Společnost národů
- MP = systém právních pravidel, která regulují vztahy mezi státy jakožto nezávislými subjekty
- Tato historie je zcela jiná než historie vzniku vnitrostátních právních systémů

Specifika mezinárodního práva

- ošidnost srovnávání s právem vnitrostátním
 - „rané“ stadium vývoje
 - působí v jiném prostředí
 - projev vůle více států
-
- *A HLAVNĚ: MÁ CHARAKTER*
KOORDINAČNÍ, NE SUBORDINAČNÍ

Specifika mezinárodního práva

- **1. KOORDINAČNÍ CHARAKTER**
MP vyplývá ze **zásady**
svrchované rovnosti států,
která je jeho základem

Zásada svrchované rovnosti

- **SVRCHOVANOST (SUVERENITA)**

- nezávislost na jiné moci uvnitř i vně
- přirozené vymezení
- dobrovolné omezení (EU x kolonie)
- územní výsost = výlučný výkon suverenity státu na svém území - výjimky

- **ROVNOST**

- rovná práva, výjimky

Specifika mezinárodního práva - 2

Důsledky:

- **2.** Není **centralizovaná normotvorba**
- **3.** Není **autoritativní orgán**, který by závazně **rozhodl o porušení práva** a stanovil sankce
- **4.** Chybí **centralizovaný systém donucení**

Specifika mezinárodního práva - 3

- **Decentralizované donucovací prostředky:**
 - bez použití síly (retorze, přerušení styků)
 - s použitím síly (sebeobrana, akce RB)
- **5. Prameny** – také právo nepsané
- **6. Subjekty** – původní, odvozené, jednotlivci (?)

Specifika mezinárodního práva - 4

- **7. Předmět úpravy:** i oblasti nenáležející žádnému státu
- **8. Rozvojový charakter** – vývoj (jednotlivci-?)
- **9. Procesní právo - ?**

Specifika mezinárodního práva

S h r n u t í :

- Chybí analogie státu jakožto nadřazené moci
- Státy jsou v MP zároveň tvůrci a adresáti norem.
- Mezinárodní společenství = zcela decentralizovaný systém *bez mocenského centra.*

Subjektivita v mezinárodním právu

- způsobilost k právům a povinnostem
- způsobilost k právně relevantnímu chování
- normotvorná způsobilost (ne vždy)

Rozsah:

- **plná subjektivita (stát)** (*celé MP*)
- **částečná subjektivita** (mezinárodní org.) (*část MP*)
- **marginální subjektivita** (jednotlivec) (*výj.*)

Subjektivita – 2

- trvalost (dočasnost)
- zdroj (obecné nebo partikulární MP)
- **původnost:**
 - původní (primární): státy, povstalci, n-o hnutí
 - odvozená: mezinárodní organizace, jednotlivci
 - podle okolností: zvláštní politické útvary, města (hist.)

STÁT - ZNAKY - ÚZEMÍ - ÚZEMNÍ VÝSOST

- 1. ÚZEMÍ
 - pozemní část, mořský prostor, 3 rozměry
 - enklávy a poloenklávy, nesouvislost, zámořská území (místo kolonií)
 - hranice - vedení, delimitace (mapy), demarkace (terén)
 - stabilní a demarkovaná hranice není podmínkou
- 2. OBYVATELSTVO
 - vlastní občané: občanství původní, nabyté - řídí se jen právem příslušného státu
 - cizinci a bezdomovci
- 3. ORGANIZACE STÁTNÍ MOCI (VLÁDA)
 - nezáleží na režimu, záleží na efektivitě, co když neovládá celé území?
 - SUVERENITA
 - nezávislá moc, ale respektující totéž u jiných států
- 4. ZPŮSOBILOST VSTUPOVAT DO M-VZTAHŮ

Způsobilost vstupovat do mezinárodních vztahů

- neuznaný stát – charakter státu je sporný (Severokyperská turecká republika)
- vyhlášení nezávislosti (1983)
- viz dále uznání státu

Třídění států v MPV

- **podle rozsahu suverenity**
 - plně suverénní
 - s programově omezenou suverenitou (EU)
 - závislé (kolonie apod.)
- **podle učlenění (vnitřní struktury)**
 - jednotné (event. autonomní útvary)
 - federace vnitrostátní a mezinárodní (ústava)
 - konfederace (mezinárodní smlouva)

Územní výsost

- kompetence územní a osobní
- **Ize vykonávat suverenitu (jurisdikci státu) mimo své vlastní území (a naopak)?**
- výlučnost = ÚZEMNÍ VÝSOST
- důsledky: zákaz vměšování obousměrně (příklady vměšování: každý akt, který je výkonem státní moci - např. doručení soudní písemnosti) (na vlastním území lze - vymáhání placení pokuty)
- - **zahrnuje výlučný výkon státní moci vůči osobám, věcem a skutečnostem na vlastním území**
- - výkon svých pravomocí (EU = výjimka) - legislativní, správní, soudní, donucovací
- - OMEZENÍ výkonu: obecné MP (zacházení s cizinci), univerzální (pokojný průjezd teritoriálními vodami), partikulární (služebnosti, zvláštní prostory), specializovaná pravidla MP (dipl. a konzul. právo), povolení ad hoc (kontrola na letištích, hraniční přechody) (Schengen: právo pronásledování), mezinárodní trestní soudy (smlouva) -----0603-----

Územní výsost - výjimky

- OMEZENÍ územní výsosti (jurisdikce státu):
 - obecné MP (zacházení s cizinci),
 - univerzální (pokojný průjezd teritoriálními vodami),
 - partikulární (služebnosti, zvláštní prostory),
 - specializovaná pravidla MP (dipl. a konzul. právo),
 - povolení ad hoc (kontrola na letištích, hraniční přechody)
 - (Schengen: právo pronásledování),
 - mezinárodní trestní soudy (smlouva)

Personální výsost a imunita státu

- - výlučnost osobní (personální výsost):
diplomatická a konzulární ochrana
- - lodi a letadla nad volným mořem
- - FEDERACE
- STÁT NEMŮŽE BÝT BEZ SVÉHO SOUHLASU
PODROBEN PRAVOMOCI STÁTU JINÉHO
(IMUNITA STÁTU)
- absolutní x funkční

UZNÁNÍ STÁTU

- STÁTY SE mění - vznik, zánik (slučování - rozdělování- secese)
- **Uznání státu**
- existující stát bere na vědomí, že nově vzniklý útvar je suverénním státem a rovnoprávným subjektem MP (deklaratorní prvek)
- a zároveň projevuje vůli vstoupit s takovým státem do právních vztahů, které jdou dále než základní práva a povinnosti států (konstitutivní prvek)
- retroaktivní účinek – vztahuje se k okamžiku vzniku nového státu
- **Uznání vlády:** jen při neústavní změně, ovládá-li většinu území nebo alespoň je-li taková pravděpodobnost
- Libye - stát existoval pořád, vláda se změnila

UZNÁNÍ STÁTU

- - **uznání de iure** – plné, konečné a neodvolatelné
- - **uznání de facto** – omezené a prozatímní – může vést k založení jakéhokoli právního poměru, který jde nad míru základních práv a povinností států, lze ho kdykoli odvolat nebo nahradit uznáním de iure, státy užívají, pokud potřebují rychle upravit svůj poměr k novému státu a přitom nemají důvěru k jeho trvání (případně si jeho existenci nepřejí)

Forma uznání

- FORMA: VÝSLOVNÉ, NEVÝSLOVNÉ
- **uznání podle formy:**
- - **výslovné** – každý formální akt, kterým uznávající stát přímo vyhláší svou vůli druhý stát uznat
- - **mlčky (konkludentní)** – oficiální akt uznávajícího státu implikující uznání nového státu (uznání jeho vlády, uzavření dohody, ne ale společná účast na mezin. konferenci, v mezin. organizaci, ani podpis mnohostranné mezinárodní smlouvy)
- nevýslovná forma:
 - diplomatické vztahy: ano
 - bilaterální smlouvy obecné povahy: ano
 - bilaterální smlouvy speciální: ne
 - strana mnohostranné smlouvy: ne
 - členství v OSN: ne
 - uznání vlády zpravidla výslovné (politická podpora)

Uznání - pokračování

- Kritéria uznání státu: právní - uvedené znaky (Montevidejská úmluva) + okolnosti vzniku + politické
- **UZNÁNÍ VLÁDY:** efektivnost, stabilita (a taky ta formální vláda)
- většinou kritéria politická
- **DE FACTO A DE IURE:**
- uznání vlády:
 - de facto - alespoň určitý vliv,
 - de-iure - trvalý a pevný vliv
- Lze de iure uznat i vládu, která kontroluje jen část území nebo je v exilu!

Uznání - teorie

- Uznání státu:
- - **konstitutivní teorie** = uznání vytváří stát a dodává mu právní subjektivitu (?)
 - **pozor: neuznaný stát není podroben obecnému MP?**
 - někdo uznal, někdo neuznal - co to znamená?
- - **deklaratorní teorie** = praxe států - retroaktivní efekt - nevadí
 - nelogičnost: neuznané skutečné státy

proto zavrhneme toto dělení – Uznání státu je spíš politická, ne právní otázka

NELZE UZNAT STÁT, který vznikl cestou porušení mezinárodního práva

Příklady uznání

- Taiwan - politicky
- Kypr
- Abcházie, Jižní Osetie
- FYROM
- Kosovo - vznik nebyl protiprávní (MSD)
- Palestina - nečlenský stát OSN
- Uznání vlády: Libye, Ukrajina

Przegląd państw nieuznanych

- Państwa częściowo uznane na arenie międzynarodowej
- **Abchazja** od 1992 (w 2014 uznawana przez 4 państwa członkowskie ONZ: Rosję, Nauru, Nikaraguę i Wenezuelę)
- **Osetia Południowa** od 1991 (w 2014 uznawana przez 4 państwa członkowskie ONZ: Rosję, Nauru, Nikaraguę i Wenezuelę)
- **Cypr Północny** od 1974 (w 2014 uznawany przez 1 państwo członkowskie ONZ: Turcję)
- **Kosowo** od 2008 (w 2014 uznawane przez 105 państw członkowskich ONZ)
- **Tajwan** od 1949 (w 2014 uznawany przez 21 państw członkowskich ONZ oraz przez Stolicę Apostolską)

- Państwa nieuznawane na arenie międzynarodowej, de facto kontrolujące swoje terytorium
- **Górski Karabach** od 1991; uznawany za część Azerbejdżanu
- **Naddniestrze** od 1990; uznawane za część Mołdawii
- **Somaliland** od 1991; uznawany za część Somalii

- Terytoria o nieustalonym statusie
- **Palestyna** (uznawana jako państwo przez ONZ (państwo-obszernik w ONZ) i niektóre państwa, Palestynę uznaje ponad 100 państw, z czego część, w tym Polska, uznaje za podmiot prawa międzynarodowego Palestyńskie Władze Narodowe, a nie państwo palestyńskie)
- **Sahara Zachodnia** od 1976 (w 2013 uznawana przez 51 państw jako niepodległe państwo, pełnoprawny członek Unii Afrykańskiej, większość terenów pozostaje pod administracją marokańską)

Sukcese státu

- *Vídeňská úmluva o sukcesi států* ve vztahu k **mezinárodním smlouvám** – 1978 (platnost 1996)
- *Vídeňská úmluva o sukcesi* ve vztahu k majetku, aktivům, dlohům – 1983 (neplatí)
- ***Mezinárodní smlouvy***: obecně přechod na sukcesora, kromě:
 - lokalizovaných
 - polouzavřených a uzavřených
 - dočasných

Sukcese smluv - pokračování

- **mnohostranné:** otevřené – notifikace,
ostatní – souhlas protistran
- **dvoustranné:** sukcese singulární, nikoli
univerzální – musí být akceptace prohlášení
druhou stranou (dohoda o nástupnictví)
- plná volnost nového státu naložit se smlouvami
(tabula rasa)

Mezinárodní organizace

- **členové:** státy nebo mezinárodní organizace
- **pojmové znaky:**
 - zřízeny mezinárodní smlouvou
 - odvozená subjektivita
 - relativně trvalé
 - vlastní orgány
 - usilují o dosažení cílů podle zřizovací smlouvy

Organizační struktura mezinárodních organizací

- **„Shromáždění“** – zastoupení všichni členové, rozhodovací pravomoc
- **„Výbor“, „Rada“** – výkonný orgán, vyjadřuje společný zájem mezinárodní organizace
- **sekretariát** – výkonně technický orgán
- **(orgán pro řešení sporů)**

Jednotlivec jako subjekt MP

Získání subjektivity:

- vlastním úkonem podle MP (lidská práva)
- úkonem státu nebo mezinárodního orgánu

(mezinárodní trestní právo)

Státní občanství - získání:

- ius sanguinis, ius soli
- opce, osvojení, manželství (naturalizace)
- dvojí občané (bipatridé), apatridé